

Geleneksel Edebiyat ve Çocuk Kitapları

Meral KAYA*

Türk Edebiyatı geniş, derin ve zengin sözlü ve yazılı kültür kaynaklarına sahiptir. Halk edebiyatının tarihi çok eskilere dayanır. Tarihte halk edebiyatı ve sözlü kaynaklar çok farklı amaçlarla kullanılmıştır. Bazen sözlü edebiyat öğreti ve eğitim aracına dönüşmüş, bazen de doğa olaylarını anlatmak ve açıklamak görevini üstlenmiştir. Kültürel değerleri, yaşam biçimini, inançları, yaptırımları, gelenek ve görenekleri, törenleri veya tarihsel olayları aktarmak misyonunu da yerine getirmiştir. Çoğu zaman da sadece eğlenmek, eğlendirmek ve hayal gücü olayları süsleyip çekici hâle getirmek için kullanılmıştır. Bu zengin sözel ve yazısal kültür kaynaklarının çocuk edebiyatına yansımaması bir kayıptır.

Çocuk edebiyatının önemli türlerinden biri de geleneksel edebiyatımız olmalıdır. Halk bilimi alanında çok araştırma yapılmasına rağmen halk edebiyatımızın çocuk edebiyatına yansımaları çok yakın zamanda incelenmeye başlanmıştır. Bu kadar geç kalınmasının sebebi ise halk edebiyatımızda var olan çocuk bakışının önemsenmemesidir. Çocuk gerçekliğini sözlü edebiyata yansıtmanın yolları araştırma konusu olarak önemsenmemiş ve gereksinim duyulmamıştır. Halk bilimi araştırmacıları çocuğu sözlü edebiyatta aramamış ve çocuk edebiyatı ile bir ilişki kurmamıştır. Bir başka neden ise yazarların halk edebiyatının özünden ve orijinalliğinden uzaklaşmasını uygun görmedikleri ve sözlü edebiyatda çocuğu merkeze almanın nasıl gerçekleşebileceği ya da edebiyatı çocuk bakışından nasıl sunabilecekleri konusunda endişe duymuş olabilmekleridir.

Oysa halk edebiyatımız çocuk gerçekliğine uygun yapı, tür, konu ve yalın dil anlatımları ile doludur. Bunları su yüzüne çıkaracak araştırmacılara ve çocuk edebiyatına yansıtabilecek çocuk edebiyatı yazarlarımıza ihtiyacımız vardır. Aslında çocuk gerçekliğini yansıtabilen çok iyi yazarlarımız vardır. Onların dikkatinin bu zengin kaynaklara çekilmesi önemlidir. Amerika’da geleneksel edebiyat çok önem taşıyan ve farklı ülkelerden ve kültürlerden en fazla çeviri yapılan veya uyarlanan edebiyat türüdür. Yapılan araştırmalarda geleneksel sözel edebiyatı farklı yöntemlerle yazılı edebiyata aktarıldığı görülmüştür. Bu yöntemler çocuk edebiyatı yazımında da kullanılabilir. En bilinen yöntem orijinaline sadık kalarak tekrar anlatılmasıdır. Bu bilgi amaçlı olmakla beraber öğreti amaçını da taşıyabilir. Diğer bir yöntem ise modern değerlere uygun konu ve yapıları ayıklamaktır. İyi bilinen geleneksel hikâyeleri biraz değiştirerek aktarmak da başka bir yöntemdir. Geçmişten geleceğe “nakil” yaparken belli değişikliğe uğramasının kaçınılmaz olduğunu hatta değişikliğin anlama ve bağ kurabilme açısından uyarlanma süreci-

* Dr., Brooklyn College, CUNY, New York, Amerika Birleşik Devletleri.

ne tabi tutulmasının gerekli ve doğal olduğunu düşünen araştırmacılar ve yazarlar bu yöntemi kullanır.

Geleneksel edebiyatta yer alan motifleri ve örgeleri kullanarak yeni bir hikâye yaratma veya hikâyelerinde ve kitaplarında tarihsel ve geleneksel kültürden gelen öğeleri kullanarak hikâyenin esasından ve birebirliğinden fazlaca uzaklaşarak yazmak da diğer yaklaşımlar arasındadır. Son zamanlarda geleneksel edebiyatı “bükerek uyarlamak” yazarlar arasında çok ilgi çeken bir yöntemdir. Bu daha çok uyarlamanın başka karakterin sesinden ve penceresinden yazılarak veya 21. yüzyıla uyarlanarak yazılması gibi daha çok eğlence, mizah ve espiriyi ön plana alır. Örneğin Jack ve fasülyesi hikâyesinin devin ağzından anlatılması ya da hikâyenin devamı şeklinde Jack’in kardeşinin gelerek Jack’den öğe almasını anlatma-

sı bu uyarlamalara bir örnektir. Geleneksel edebiyattan uzaklaşmak bir çok halk bilim araştırmacıları tarafından onaylanmaz. Hatta halk bilimci Dayson bu tür hikâyeleri *folklore* yerine *fakelore* yani sahte hikâye olarak, bir diğer halk bilimi araştırmacı Sigler ise buna “işlemeden geçirilmiş” hikâyeler olarak adlandırır. Bu uyarlamayı da etik bulmazlar.

Türk edebiyatımızın sözel kültür zenginliğini çocuklarımızdan esirgememiz gerektiğine inanan bir araştırmacı olarak en önce yapılması gerekenin bu zenginliği bilimsel çalışmalar ile su yüzüne çıkarmaktır. Bu kaynakları derlemek ve özellikle çocuk edebiyatı yazarlarımızın bu alanı işlenmeyi bekleyen kaynak olarak görmelerini sağlamak ve teşvik etmek gerekmektedir. Burada bahsettiğim farklı yöntemler kullanılarak edebiyat kültürümüz, özellikle sözel kültürümüz çocuklarımıza ulaşmalıdır. Orijinaline sadık kalmanın önemini bilmekle beraber yazılı kültüre aktarırken çocuğu merkeze alarak yazmanın en gerekli ve önemli öğe olduğuna inanıyorum.

Yapılan araştırmalar çocukların fantastik, gizem ve mizahı tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Geleneksel edebiyatı bu örgeleri kullanarak sunmanın bir seçim olabileceğini düşünüyorum. Bunu geleneksel edebiyat esasına en yakın nasıl yaparız gözlüğü ile bakarak yaratıcılığını ve dil gücünü gösterecek ve ilham alınacak en doğal ve zengin kaynak olarak görebilecek yazarlarımız teşvik edilmelidir. Özellikle bu alanda yarışmalar düzenlemek, devlet ve özel kurumların halk bilimi ve çocuk edebiyatı araştırmalarına önem vermesi ve desteklemesi, burs, proje ve çeşitli etkinliklerle bu alan somut ortaya çıkmalıdır. Bir diğer önemli alan ise resimlemedir. Resimleme yazılan ve yeniden anlatılan halk edebiyatına çok iyi bir eş olmalı ve metni, konusunu ve karakterlerini sermeli ve büyütmelidir.

